

Ayşe Günaysu: Diyarbekir'in soykırım zenginlerinden Pirinççizadeler

Posted on 20/10/2014

Ermeni ve Süryani soykırımını anma günü 24 Nisan yaklaşıyor. Ben izleyemedim, anlattılar. İMC TV'de Azı Karar Çoğu Zarar programında Diyarbekir'de sokaktaki insanlara mikrofon tutulmuş ve Ermeniler sorulmuş. İstisnasız hepsi de Diyarbekir'de Ermenilere yapılanları bildiklerini, bundan duydukları üzüntü ve utancı dile getirmiş. Aynı söyleşilerin İstanbul'da, mesela Eminönü'nde yapıldığını düşünün. Böyle konuşan çıkar mıydı dersiniz?

Evet Diyarbekir başkadır. Belediye başkanından bellidir: Surp Giragos kilisesinin restorasyonuna trilyon ödeyen, her fırsatta dünyadaki bütün Ermenilere "burası sizin kentiniz" diyen, geri dönüş "altyapısını kuracak yol haritasını oluşturmaya hazır olduğu"nu söyleyen Belediye Başkanı'ndan.

Uğur Ümit Üngör ile Mehmet Polatel 2011'de "Destruction and Confiscation" (İmha ve El Koyma) başlıklı devasa çalışmalarını yayınladılar. Burada soykırımın nasıl yalnızca imha değil hayale sığmayacak boyutlarda bir yağma, kanlı bir soygun olduğunu anlatıyorlar. Kitabın bir bölümü de Diyarbekir'e ve burada gerçekleştirilen korkunç talana ayrılmış. Kitap Türkçe'ye çevrilmeyi bekliyor.

Soykırımın talan cephesine dair bir köşe yazısına sığmayacak kadar kapsamlı, yoğun, ilk kez günışığına çıkan bilgiler var kitapta. Ben burada sadece kısa kısa bir iki noktaya değinip, Diyarbekir'in soykırım zengini ailelerinden birinden bahsedeceğim, örnek kabilinden.

Diyarbekir'in ticari hayatında Ermeniler ağırlıktaydı. Ama vilayetin Ermeni nüfusunun büyük bölümünü, çoğunlukla da Lice, Silvan, Beşiri ve Palu kazalarının köylerinde yaşayan köylüler

oluşturuyordu. Soykırım Diyarbakir'e kanlı katil Dr. Mehmet Reşit'in eliyle geldi. Rakamlar üç aşağı beş yukarı değişse de, bir veriye göre, Diyarbakir vilayetinde 1915-1916 arasında 45 bin Gregoryen Ermeni, 6 bin Katolik Ermeni, 7 bin Keldani, 98 bin Süryani ve bin 200 Protestan katliamlar ve sürgünlerle yok edildi.

Soykırım kurbanları öldürülmeden önce ve sürgünler sırasında sistematik olarak soyuldular. Üzerlerinde taşıdıkları her şey askerler ve yerel halktan talancılar tarafından zorla alındı. Arkada bıraktıkları tarlalar, işlikler, ticarethaneler, kiliseler, konaklar ve evlere soğukkanlı bir planlama ve sistem dahilinde el konuldu. Kiliseler, kamusal yapılar askeriye devredildi, cezaevine dönüştürüldü, özel mal varlıkları yerel hükümet yetkilileri ve onların bağlantılarına geçti. Diğer bir kısmı da Balkanlardan ve Kafkaslardan gelen muhacirlere verildi. Geri kalanı, soykırım öncesinde de birbirleriyle rekabet içinde olan ve daha fazla güç için çatışan Diyarbakir'in önde gelen aileleri tarafından yağmalandı. En güçlülerinden biri, Ermenilerin mal varlığının önemli bir bölümünün üstüne oturan Pirinççizadeler'di.

Ermeni düşmanlığıyla ünlü Meclisi Mebusan üyesi Pirinçizâde Aziz Feyzi, vali Dr. Reşit'in sağ koluydu. Soykırım sırasında Diyarbakir'deki kitlesel katliamların örgütlenmesinde, katliamların şehir dışına, kırsal alanlara yayılmasında, bunu yapacak yerel halktan insan gücü sağlanmasında, katil sürülerinin harekete geçirilmesinde kuzeni Pirinççizade Bekir Sıdkı beyle birlikte en önemli rolü oynadı. Bu kişiler devlet tarafından cömertçe ödüllendirildi ve Ermenilerden kalan mallardan büyük servet edindiler.

Cumhuriyet döneminde Pirinççioğlu soyadını alan Ali Feyzi, 1925'teki Şeyh Sait ayaklanmasında katliamları ve sürgünlerin de bir numaralı failiydi. Yaptığı bütün bu hizmetler karşılığında Cumhuriyet hükümeti tarafından da cömertçe ödüllendirilmeye devam etti. 1927'de milli mücadelede yaptığı "fedekârane hizmetler" nedeniyle kendisine "İstiklal Madalyası" takıldı. Pirinççizadeler'in diğer oğlu Bekir Sıdkı da el koyduğu Ermeni mallarından zengin oldu. 1930'daki ekonomik kriz koşullarında oğlunu Üniversite eğitimi için Paris'e gönderecek kadar hali vakti yerindeydi. Oğlu kimdi dersiniz? Cahit Sıtkı Tarancı!

Aziz Feyzi'nin oğullarından Ali Vefik Pirinçcioğlu İsmet İnönü kabinesinde İçişleri Bakanlığı Maliye Müfettişliği, ardından Devlet Bakanlığı ve CHP Diyarbakir milletvekilliği yaptı. Diğer bir oğul Ali Fethi Pirinçcioğlu Türkiye Cumhuriyeti Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü yaptı. Eşiyle birlikte, Türkiye'nin turizm sektörünün öncülerinden sayılan VIP Turizm'i kurdu. Çocukları Yasemin ve Ceylan Pirinçcioğlu şu anda VIP Turizm'in başındalar.

Ankara'nın Çankaya'ya çıkan ana arterinin adı Dr. Vali Reşit Caddesi'ydi. Sonradan Cinnah Caddesi adını aldı. Ama caddeye çıkan sokaklardan birinin adı hâlâ Dr. Vali Reşit Sokak.

24 Nisan 2013 ve soykırımın 100. yılı yaklaşırken genellikle insanları kurtaran dürüst, vicdan sahibi, iyi kalpli Müslümanları araştırmak, tanıtmak hoşumuza gidiyor. Ama Türkiye toplumu olarak daha soykırım faillerini, soykırımdan zengin olanları, ödüllendirilenleri tanımaz, tanıtmaz, onları ödüllendiren toplumun bir parçası olduğumuz ve ödüllendirenlerin yönetiminde yaşadığımız için yeterince utanç duymazken, kurtaranlarla övünmek nasıl bir şey?